

iniatuur

Jaargang 21 **2** juni 2017

Vereniging Vrienden Martinikerk

Secretariaat
Martinikerkhof 3
9712 JG Groningen

Telefoon
050 311 12 77

E-mail
vriendenmartinikerk@gmail.com

Website
www.vriendenmartinikerk.nl
www.martinikerk.nl

Colofon

Redactie
Marlies van Kruining
Antoine van der Meer
(redactiesecretaris)
Sybren Sybrandy
Tonko Ufkes
Jan Visser

Medewerkers
Arjan Jellema
Siep Sierdsema

E-mail
info@martinikerk.nl

Druk
Marnedrukkers, Leens

Aartsengel Michael in de Martinikerk (foto: Antoine van der Meer)

Heiligen in de Martinikerk (zie artikel op pagina 4 tot en met 6)

Han de redactie

De WVM bestaat op 12 juli 35 jaar. En dat wordt gevierd! Veel aandacht voor dit lustrum in de bijlage bij dit nummer. En uiteraard de weergave van de jaarlijkse WVM-lezing. En wist u, dat de Martinikerker een heleboel bewoners bij heeft gekregen? Kijk op pagina 7 voor de oplossing.

Marlies van Kruijning, Antoine van der Meer, Sybren Sybrandy, Tonko Ufkes, Jan Visser

Agenda Martinikerker

Door plaatsgebrek dit keer geen uitvoerige agenda. Zie voor de meest actuele stand "Agenda" onder www.binnenstadskerken.nl

Kerkdiensten

Wijkgemeente Martinikerker:

Elke zondag: 9.30 uur en 19.00 uur (op de tweede zondag van de maand om 17.00 uur)
www.wijkgemeente-martinikerker.nl

GSp - Studentenplatform voor Levensbeschouwing:

Elke zondag: 11.30 uur en twee keer per maand
Vesper: 17.00 uur (1 oktober tot 1 juni)
www.gspweb.nl

Toeristische openstelling Martinikerker:

Vanaf eind april zetten we de deuren weer wijd voor u open. Op de website vindt u onze openingstijden.

Contactgegevens Martinikerker:

Martinikerkerhof 3, 9712 JG Groningen
tel: 050-3111277
E-Mail: info@martinikerker.nl
website: www.binnenstadskerken.nl
[@Martinikerker](https://twitter.com/Martinikerker)

Zomertentoonstelling 2017: Diederik Kraaijpoel

Diederik Kraaijpoel – welbespraakt pleitbezorger van figuratieve kunst – wordt ook wel de aartsvader van de noordelijke realisten genoemd. Hij was tweeëndertig jaar lang docent aan de Academie Minerva in Groningen en leermeester van onder andere Henk Helmantel en Herman Tulp. Kraaijpoel was vanaf de oprichting in 2005 betrokken bij de Klassieke Academie in Groningen. Hij schreef ook boeken en artikelen over kunst en kunstgeschiedenis, onder andere *Bevroren revolutie*; *De nieuwe salon*; *Was Pollock kleurenblind?* Vanwege zijn kritisch-ironische houding tegenover de kunstwereld en kunstrecensenten werd hij ook wel een romantisch criticaster genoemd.

Diederik Kraaijpoel: Agahtla Peak

Kraaijpoels werk valt op door zijn ongenaakbare maar fantastische landschappen en zijn tekeningen van planten en dieren in staat van verval. De zeldzame personen die in zijn landschappen voorkomen worden overweldigd door de hen omringende natuur. 'Ik hou van overdrijven, van dramatiek en somberheid, en als iets romantisch is, is het mijn werk wel', aldus de schilder. Die 'desolate romantiek' is in vrijwel elk geëxposeerd schilderij terug te vinden. Daarnaast vallen zijn schilderijen op door het toverachtige licht, zoals in *Zeelicht*, waar het licht van onderaf komt, of in de wolkenpartij boven het verdwenen dorp Oterdum. De kunstenaar liet zich inspireren door bestaande landschappen, maar gebruikte ook zijn fantasie. 'Als het binnen het schilderij maar klopt.' Dat hij niet alleen desolate landschappen schilderde blijkt uit een schilderij als *Zomer*, waarin een varken verstoord opkijkt uit zijn middagdutje.

Informatie

De tentoonstelling is geopend van zaterdag 15 juli tot en met zondag 27 augustus. Op dinsdag tot en met zaterdag van 11-17 uur, op zondag van 14-17 uur. De toegangsprijs bedraagt €1,00 per persoon, kinderen tot 12 jaar en leden van de Vereniging Vrienden Martinikerker gratis.

LET OP: de kerk is tijdens de tentoonstellingsperiode een aantal dagen NIET open. Kijk voor de exacte openingsdata op onze website: www.binnenstadskerken.nl

35 jaar VVM wordt feestelijk gevierd!

Op 12 juli 1982 is de Vereniging Vrienden van de Martinikerkerk opgericht, en dat gaan we feestelijk herdenken. Allereerst met een extra bijlage bij dit nummer van ons blad Miniatuur, waarin een interview met de eerste voorzitter Pieter Bootsma en een stukje historie uit een woelige periode door onze oud-secretaris Ite Wieringa. En verder enkele bijdragen van onze zusterverenigingen uit Utrecht en Doesburg die in ongeveer dezelfde omstandigheden verkeren als de VVM.

Wat kunt u nog meer verwachten?

Op woensdag 12 juli 2017 is de officiële herdenking, uiteraard in onze geliefde Martinikerkerk!

Als cadeau van de jarige vereniging zullen drie nieuwe glas-in-lood ramen worden aangeboden, geplaatst in het romaanse gedeelte van het zuidelijk dwarsschip.

Deze ramen zijn een modern eerbetoon aan twee historische personen die op de een of andere manier verbonden zijn met de Martinikerkerk: Wessel Gansfort en Rudolf Agricola. Het middelste raam toont de verbinding met de stad Groningen.

Egge Knol, conservator van het Groninger Museum, zal hierover een toelichting geven.

De ramen zijn ontworpen en gemaakt door glaskunstenaar Peter Broekhuizen.

Van de productie is een film gemaakt die getoond wordt door Willem Hoiting.

Naast de onthulling van deze ramen zullen hoogstwaarschijnlijk de botten van Wessel Gansfort (overleden in 1487) weer zichtbaar gemaakt worden. Hij was begraven in de Martinikerkerk; sinds de restauratie in de vorige eeuw waren zijn botten zoek, maar ze zijn onlangs teruggevonden en krijgen weer een plaats bij zijn epitaaf en grafsteen.

Het geheel wordt muzikaal omlijst met orgel en de Martini-beiaard, en door het koor van de Groninger Schoolvereniging.

Ook zal er een 3D-presentatie zijn van kerk en toren, gemaakt door studenten van de NHL Hogeschool Leeuwarden in samenwerking met de firma Geomaat.

Peter Broekhuizen en John Leusink bezig met de nieuwe ramen (foto: Willem Hoiting)

VERENIGING VAN VRIENDEN
Martinikerkerk

Het bestuur van de VVM nodigt u van harte uit voor deze feestelijke bijeenkomst.

De aanvang is 13.00 uur.
De inloop is vanaf 12.30 uur

Voor het volledige programma zie de feestbijlage.

Hemelse voorspraak, heiligen in de Martinikerk

Arjan Jellema

“Hoeveel heiligen zijn er nu eigenlijk?” Heel vaak krijg ik deze vraag. Het antwoord erop is heel moeilijk te geven. Natuurlijk wordt het aantal officieel heilig of zalig verklaarden ergens bijgehouden, maar er is zoveel meer over te zeggen. De vraag naar wie de heiligen zijn en wat hun rol was in de geloofsbeleving van de vroegste gebruikers van de Martinikerk vormt het uitgangspunt voor deze verkenning. Die heiligen die een plek hebben gevonden op de fresco’s in de Martinikerk zullen het onderwerp van bespreking zijn.

Als eerste is het goed om te constateren dat er door de oudste gebruikers van de Martinikerk een andere definitie van heiligen werd gehanteerd als binnen de protestante kerk gebruikelijk is. De katholieke kerk deelt de notie dat heiligen uit die groep mensen bestaat, die Christus van nabij willen volgen. Het woord heilige is daarom toepasbaar op alle volgelingen van de Heer, zoals dat ook door Paulus in de Schrift wordt gedaan. Daarnaast verstaat de katholieke kerk onder heiligen die mensen die door hun levenswandel en geloofsgetuigenis direct na hun overlijden bij God mogen zijn. Ze zijn voor ons voorbeelden van hoe ook wij het leven in de navolging van Christus kunnen vormgeven en ze zijn door hun bijzondere positie voorsprekers, bij God bidden ze voor de gelovigen als die hun hulp inroepen. Hoeveel van deze hemelse helpers er in de loop van de geschiedenis zijn geweest, daarover is de kerk terughoudend. Slechts van een aantal mensen verklaart ze na grondig onderzoek dat het om een heilige of een zalige gaat, iemand die na het sterven nu zeker bij God mag zijn.

St. Christophorus

In de tijd dat de Martinikerk werd gebouwd, waren er al veel heiligen bekend. Hun levensverhalen werden graag doorverteld en bij voorkeur als exempelen in preken verwerkt. Al vanaf de dertiende eeuw verschenen er daarom boeken met heiligenlevens, die veel invloed hadden. Een van de bekendste is de “Legenda Aurea” van Jacobus van Voragine. In zijn Gulden Legende volgt Jacobus de kerkelijke kalender en beschrijft per dag de heilige die deze dag gevierd/herdacht wordt.

Zijn werk, dat aanvankelijk vooral binnen de eigen orde van de predikheren, de Dominicanen, werd gebruikt en later in vele volkstalen werd vertaald en aangepast, inspireerde niet alleen priesters in hun verkondiging, maar eveneens kunstenaars, die dit werk raadpleegden om de diverse heiligen herkenbaar af te kunnen beelden. In de Gulden Legende kon de levensgeschiedenis worden nageslagen en dus scènes uit het heiligenleven worden weergegeven. Daarom is het werk van Van Voragine vaak een sleutel om kunst met heiligenafbeeldingen te kunnen interpreteren. Het werk van Jacobus neem ik daarom mede als leidraad in mijn verhaal.

In het denken over de heiligen is een

ontwikkeling gaande geweest, die wordt weerspiegeld in de Legenda Aurea. In de eerste eeuwen werden alleen de in de Heilig Schrift vermelde personen als heiligen vereerd en daarnaast diegenen die omwille van het geloof de marteldood waren gestorven. Voor de eerste eeuwen, in de tijd dat het christendom nog geen aanvaarde godsdienst was en er regelmatig christenvervolgingen plaatsvonden, was dit een logische manier van nadenken over heiligheid.

De heiligen waren in eerste plaats dus de martelaren.

Na de derde eeuw wordt het christendom de staatsgodsdienst en verdwijnen daarmee de vervolgingen van de christenen. Nieuwe groepen van heiligen komen op: belijders die niet als martelaren stierven, maar zich wel in woord en of daad voor het geloof hebben ingezet.

Jacobus van Voragine beschrijft in zijn boek heiligen uit vier verschillende tijdsperioden. Deze indeling zal worden gevolgd om iets te zeggen over de heiligen die in de Martinikerk te zien zijn op de fresco's.

Jacobus noemt als eerste de heiligen die min of meer buiten de tijd te plaatsen zijn, zoals de aartsengel Michael, die een plek in het gewelf van de Martinikerk vond. Hij draagt het schild met zijn wapenspreuk: Wie is als God? En vraagt zo alle mensen en andere engelen eerbied te hebben voor de Allerhoogste. Hij is de bestrijder van het kwaad die werd aangeropen in de strijd tegen de duivelse machten. Ook de grote beschermheilige van de reizigers, Sint Christophorus, is een van die heiligen die maar moeilijk in een bepaalde tijdsperiode geplaatst kunnen worden. Vanzelfsprekend staat hij op het fresco in de Martinikerk. Het volksgeloof wilde immers dat als men op een dag een afbeelding van de heilige Christophorus had gezien, men die dag niet meer door een onvoorziene dood uit het leven genomen zou worden. Daarnaast is het begrijpelijk dat de patroon van de reizigers een plek vond in de kerk, die door een grote schare van pelgrims van heinde en verre werd bezocht.

Verder beschrijft Jacobus de heiligen die leefden ten tijde van het aardse bestaan van Jezus. Veel aandacht gaat daarbij uit naar de heilige Johannes de Doper, die voor Groningen van groot belang is geweest. Groningen is lange tijd een bedevaartplaats geweest voor de heilige Johannes de Doper. Een relik van zijn arm werd in de Martinikerk bewaard. De vroegste vermelding van deze armrelik wordt rond 1220 gevonden. Onder andere Caesarius van Heisterbach schrijft over de toeloop van pelgrims en vermeldt hoe in de dertiende eeuw een fraaie relikenschrijn werd bekostigd door de burgers van de stad. Voor het laatst wordt in 1588 deze relik genoemd door Cornelius Kempius, daarna verdwijnt deze. Jacobus beschrijft Johannes

Cosmas en Damianus

zoals we hem ook uit het Evangelie kennen. Johannes is in Groningen afgebeeld, zoals de iconografie hem doorgaans voorstelt: als een boeteprediker in kamelenharen kleed, met het Lam Gods, het symbool voor Christus op de arm.

Jacobus van Voragine besteedt veel aandacht aan internationaal bekende heiligen. Een uit deze groep, die een onuitwisbare indruk maakte, was de heilige Martinus van Tours, aan wie de Martinikerk werd toegewijd. Vervolgens vertelt Jacobus het ook bij ons nog steeds bekende verhaal over de heilige bisschop Martinus, de in Pannonië geboren zoon van een Romeinse officier die in de voetsporen van zijn vader denkt te treden. Hij leert echter de christenen kennen en sluit zich bij hen aan. Op het moment dat hij nog maar doopleerling is, catechumeen, ziet hij bij de stadspoort van Amiens een arme bedelaar, die zeer te lijden heeft van de kou. Martinus bedenkt zich geen moment en deelt zijn soldatenmantel met de kleumende man. Zo wordt hij in onze tijd de patroon van het delen, de diaconie en de zorg voor elkaar. Martinus kon niet meer geven dan de halve mantel, omdat volgens de regels van zijn tijd slechts de helft van de mantel van de soldaat was en de andere helft van het leger of de staat. Feitelijk geeft Martinus dus alles wat hij zelf bezat weg aan de arme man. Die nacht ziet hij in een droom Christus bekleed met het gegeven deel van de mantel. Hij hoort hoe Christus hem prijst en zegt dat Martinus de kern van het christelijk geloven heeft begrepen door deze daad van naastenliefde. Geïnspireerd door deze ervaring besluit Martinus het leger te verlaten.

Tenslotte is in ieder legende een soort lokale aanvulling op het internationale repertorium van heiligenlevens te vinden. In de Martinikerk is er een fresco van de heilige Otger. Er wordt vermoed dat deze relatief onbekende heilige aanvankelijk de mede-patroon van de Martinikerk is geweest. In ieder geval is het aannemelijk dat een deel van zijn relieken in de kerk hebben gerust. Otger was een diaken die met de heilige Wiro en Plechelmus was meegekomen vanuit Ierland om hier het christendom te brengen. Vooral in het gebied tussen Oldenzaal en St Odiliënberg is er verering voor dit heilig drietal, maar ook boven de grote rivieren en met name in de stad Groningen, was er verering voor deze heilige diaken.

Zo volgen de schilderijen in de Martinikerk de sfeer van de tijd en de aandacht voor de heiligen die in die dagen bestond. Van de Bijbelse heiligen als Johannes de Doper en Maria, de moeder Gods, tot de historische moeilijk plaatsbare gestalten zoals de grote bestrijder van het kwaad, Sint Michael en de beschermer van de reizigers, Christophorus, via de oude heiligen, de patroon van de kerk Sint Maarten en de heilige geneesheren, Cosmas en Damianus, tot de lokale grootheden als Otger. Het plafond van de Martinikerk toont ons zo met helder begrip voor wat de kerkgangers destijds aansprak, een blik in de hemel, waar heilige voorbeelden al eeuwenlang ten beste spreken voor de gelovigen die naar hen opzien.

Detail uit schildering *Cosmas en Damianus*

e Martinikerk leeft !

Siep Sierdsema

Dit jaar verwelkomen we honingbijen op het dak van de Martinikerk. We hebben een imker gevonden die het een leuk idee vindt om zijn kennis en bijenkasten in te zetten voor dit initiatief. Hij is in het bezit van het imkersdiploma 'Urban Beekeeping', of te wel 'bijenhouden in de stad'.

Het is inmiddels bij de meesten wel bekend hoe belangrijk bijen zijn in onze voedselketen; een groot deel van onze groente en fruit zou er niet zijn zonder de bestuiving door bijen. Voor bijen is het de afgelopen jaren moeilijker geworden op het platteland; door gebruik van landbouwgif en grote oppervlaktes van hetzelfde gewas is bijensterfte en gebrek aan diversiteit een reëel probleem geworden.

Met de honingbij gaat het relatief goed, onder meer dankzij de imkers. Het blijkt dat bijenhouden in de stad zeer goed mogelijk is. Op het eerste oog lijken er weinig voordelen te zijn voor de bij: er is weinig ruimte en de stad wordt gezien als 'vies' met zijn uitlaatgassen. Gelukkig blijkt dat bijen geen last hebben van de uitlaatgassen en zelfs in stedelijke omgeving puurdere honing produceren. Op de planten in de stad zitten geen schadelijke landbouwpesticiden, waardoor er sterkere en gezondere bijenvolken ontstaan welke betere honing hebben. Daarnaast biedt de stad veel meer variatie aan drachtplanten (planten, die nectar en/of stuifmeel leveren) vergeleken met het platteland. Er is een grotere diversiteit aan bloemen en de bloei van planten is verspreid over het jaar. De mix van verschillende planten en de hoeveelheid stuifmeel en nectar is cruciaal om sterke volken te krijgen.

Door bij-vriendelijke bloemen op je balkon te zetten of in je tuin te planten kunnen we de bijen helpen. De soortendiversiteit in de stedelijke omgeving is nu al groter dan die op platteland. Bloemen op rotondes, bloemen in de berm, bijenhôtels in de stad: met zulke maatregelen kunnen we de het aanbod en de soortendiversiteit nog meer vergroten. Bijen bestuiven bloemen en (fruit)bomen waardoor er een groenere stad en een gezonder ecosysteem ontstaat. Daarnaast spelen bijen een cruciale rol bij de bestuiving van ons voedsel. De bijenvolken in Nederland versterken is dus ook voor onszelf erg belangrijk.

De Martinikerk wil hier graag een bijdrage aan leveren en huisvest vanaf dit jaar een aantal bijenkasten met honingbijen. De honing die wordt geoogst zal worden verwerkt in het inmiddels welbekende bier Sint Martinus Pronkjewail, dat speciaal voor de Martinikerk in Groningen wordt gebrouwen.

Imker Siep Sierdsema bij de bijenkasten in de kil op het dak van de Martinikerk (foto: www.henkhuizena.nu)

**Orgelconcerten georganiseerd door de Stichting Avondmuziek
Martinikerk Groningen.**

Aanvang 20.00 uur. De kerk is open vanaf 19.30 uur.

Toegang €10,00. Meer informatie: www.avondmuziek.nl

Woensdag 14 juni Reitze Smits
Woensdag 21 juni Wolfgang Zerer
Woensdag 28 juni Ville Urponen
Woensdag 5 juli Christiaan Ingelse

Woensdag 12 juli Vincent van Laar
Woensdag 19 juli Wout van Anandel
Woensdag 26 juli Dorien Schouten
Woensdag 16 augustus Rien Donkersloot

Lunchpauzeconcerten

Lunchpauzeconcerten door jonge talentvolle organisten georganiseerd door de Stichting Groningen Orgelland, Prins Claus Conservatorium en Stichting Martinikerk Groningen

Aanvang: 12.45 uur. Toegang €1,00.

Vrijdag 16 juni Matthew Schembri
Vrijdag 23 juni Alvaro Carnicero
Vrijdag 30 juni Jaap de Kok
Vrijdag 7 juli Jos Maters

Vrijdag 21 juli Harm Woltjer
Vrijdag 28 juli Peter van der Zwaag
Vrijdag 18 augustus Ana Lucia Buzon Rios

Orgeldemonstraties

Dit is een klankdemonstratie van het hoofdorgel met uitleg over het orgel. De demonstraties worden verzorgd door de Stichting Groningen Orgelland.

Aanvang: 14.30 uur. Toegang €1,00.

Zaterdag 8 juli Erwin Wiersinga - Zaterdag 22 juli Henk de Vries - Zaterdag 29 juli Leo van Doeselaar

**Donderdag 3 tot en met vrijdag 11 augustus
International Martini Organ Competition Groningen**

De drie Schnitger-orgels in de stad Groningen behoeven nauwelijks enige introductie. Door de klankkwaliteit van deze orgels, de enorme kleurenrijkdom en de verrassingen die ze alle drie te bieden hebben, voelen organisten uit de hele wereld zich steeds opnieuw geïnspireerd en uitgedaagd erop te spelen en hun vakmanschap eraan te slijpen.

De Stichting Martinikerk Groningen wil samen met het Prins Claus Conservatorium en het Peter de Grote Festival deze unieke situatie uitbuiten en zal rond deze drie orgels tussen 3 en 11 augustus 2017 een internationaal orgelconcours organiseren met daaromheen Masterclasses, concerten en excursies naar de Groninger Ommelanden.

De voorbereidende Artistieke Commissie bestaat uit Leo van Doeselaar en Erwin Wiersinga (Martinikerk), Theo Jellema (Grote Kerk Leeuwarden) en Peter Westerbrink (Der Aa-kerk).

Men heeft voor het Concours de volgende jury kunnen winnen:

voorzitter Theo Jellema (Nederland)

Masaaki Suzuki (Japan)

Jon Laukvik (Noorwegen /Duitsland)

Christophe Mantoux (Frankrijk)

Paolo Crivellaro (Italië/Duitsland)

Daniel Zaretsky (Rusland)

Deelnemers tot 35 jaar uit de gehele wereld zijn geselecteerd op grond van toegestuurde beeld- en geluidsopnamen. Na drie rondes zal de uiteindelijke winnaar gekozen worden. De eerste ronde vindt plaats op de orgels van de Pelstergasthuiskerk en de Martinikerk, de tweede ronde op het orgel van de Der Aa-Kerk en de finale in de Martinikerk. Het te spelen repertoire beweegt zich van Sweelinck, Noord-Duits, via Johann Sebastian Bach en Felix Mendelssohn Bartholdy tot het opdrachtwerk dat componist Jan Welmers voor het orgel in de Der Aa Kerk schrijft.

Alle informatie vindt u op www.international-martini-organ-competition-groningen.nl